दश स्थानानि दण्डस्येत्यादिवाक्यं दण्डशब्दे दृश्यम् ।

दण्डहस्त पु॰ दण्ड इव हस्तो वृन्तमस्य । तगरपुष्पे राजनि॰ ।

दण्डाक्ष न॰ चम्पानदीसमीपस्थे तीर्थभेदे । "तथा चम्पां समासाद्य भागीरथ्यां कृतोदकः । दण्डाक्षमभिगम्यैव गोसहस्रफलं लभेत्" भा॰ व॰ ८५ अ॰ । दण्डार्त्तमित्यपि तत्र पाठान्तरम् ।

दण्डाजिन न॰ दण्डश्चाजिनञ्च समा॰ द्व॰ । १दण्डचर्मणोः समाहारे । तत् छलेन धार्यतयाऽस्त्यस्य अच् ।२शाठ्ये शब्दार्थचि॰ ।

दण्डादण्डि अव्य॰ दण्डैश्च दण्डैश्च प्रहृत्येदं प्रवृत्तं युद्धम् "क्रियाव्यतिहारे इच् समा॰ पूर्वपददीर्घः । परस्परदण्डकरणकप्रहारपूर्वकं प्रवृत्ते युद्धे ।

दण्डादि न॰ "दण्डादिभ्यो यत्" पा॰अर्हार्थे यत्प्रत्ययनिमित्ते शब्दगणे स च पा॰ ग॰ सू॰ उक्तो यथा "दण्ड, मुसल, मधुपर्क, कशा, अर्घ, मेघा, मेघ, सुवर्ण, उदक, वध, युग, गुहा, भाग, इभ, भङ्ग" ।

दण्डापूप पु॰ दण्डे दण्डाकर्षे अपूपस्य तत्सम्बद्धस्यापूपस्याकर्षः । दण्डाकर्षणे अर्थसिद्धे तत्सम्बद्धापूपस्याकर्षे । तत्प्रतिपादकः न्यायः दण्डापूपन्यायः । यथा "भुञ्जीतामरणात् क्षान्तेति" वचनेन जाताधिकारायाः पत्न्या अभावे अनुत्पन्नाधिकारपत्न्यभावोक्तानां पूर्वधनस्वामिदायग्राहिणां दुहित्रादीनां धनाधिकारस्य दर्भितत्वात् पत्नीतो जघन्यदुहितृदौहित्रयोरधिकारे दण्डापूपन्यायसिद्धोऽयमर्थः" "स्थावरपदाद्दण्डापूपन्यायादेवापरस्य धनस्य सिद्धिः" दा॰ भा॰ दण्डापूप इवाचरति क्यच ततः कर्त्तरि क्तः । दण्डापूपायितदण्डापूपवदाचरिते पदार्थे "पत्न्या च भर्त्तृधनात् कन्यायै विवाहार्थं तुरीयांशो देयः, पुत्राणामेव तद्दानप्रतिपादनात् दण्डापूपायितं पत्न्यादीनां दानम्" दा॰भा॰। "यथा दण्डाकर्षे तत्सम्बद्धस्यापूपस्याप्याकर्षः तथा अपुत्रसंक्रान्तधनस्य पत्नीगततया आकर्षे तत्सम्बद्धस्य कन्याविवाहधनावशिष्टत्वविशेषस्याप्याकर्ष इति भावः" श्रीकृष्णः ।

दण्डार त्रि॰ दण्डमृच्छति ऋ—अण् उप॰ स॰ । दण्डप्राप्ते । २मत्तहस्तिनि शब्दर॰ । ३कुम्भकारचक्रे ४यन्त्रभेदे ५वाहने पु॰ मेदि॰ ।

दण्डार्त्त न॰ चम्पानदीसमीपस्थे तीर्थभेदे "अथ चम्पां समासाद्य भागीरथ्यां कृतोदकः । दण्डार्त्तमभिगम्याथ गोसहस्रफलं लभेत्" भा॰व॰८३अ॰। दण्डाक्षमिति वा पाठः

दण्डावतानक पु॰ सुश्रुतोक्ते वातरोगभेदे "कफान्वितो भृशं वायुस्त्वास्वेव यदि तिष्ठति । स दण्डवत्सम्भववति कृच्छ्रो दण्डापतानकः" ।

दण्डासन न॰ आसनभेदे हेमच॰ ।

दण्डाहत न॰दण्डेन मन्थानयष्ट्याऽऽहतम् ।(घोल) मन्थनदण्डेनालोड़िते तक्रे अमरः ।

दण्डिक त्रि॰दण्डोऽस्त्यस्य ठन् ।१दण्डधारके(डाडिकोणा) २मत्स्यभेदे राजनि॰ ३हारभेदे स्त्री जटाधरः ।४रज्ज्वां सुपद्मव्या॰ वृत्तिः ।

दण्डिन् पु॰ दण्ड+अस्त्यर्थे इनि । १यमे, हेमच॰ २नृपे ३द्वारपाले, ४मञ्जुघोषे, ५रवेः पार्श्वचरभेदे, शब्दार्थचि॰ ६जिनभेदे, त्रिका॰ ७दमनकवृक्षे, राजनि॰ ८चतुर्थाश्रमविशिष्टे, काव्यादर्शग्रन्थकर्त्तरि ९कविभेदे च ।"जाते जगति वाल्मीके कविरित्यभिधीयते । कवी इति ततो व्यासे कवयस्त्वयि दण्डिनि" उद्भटः । १०दण्डधारके त्रि॰ । स्त्रियां ङीप् । ११महादेवे पु॰।"दण्डिने सोमकर्णाय दण्डिदण्डाय वै नमः" भा॰ शा॰ २८५ अ॰ । दण्डिदण्डोऽपि शिवे "गुह्यकेशनखश्मश्रुः पात्री दण्डी कुसुम्भवान्" १२धृतराष्ट्रपुत्रभेदे दण्डधारशब्दे दृश्यम् ।

दण्डिमन् पु॰ दण्डस्य भावः कर्म वा पृथ्वा॰ इमनिच् । दण्डभावे दण्डकर्मणि च ।

दण्डोत्पल न॰ दण्डयुक्तमुत्पलमिव ।१वृक्षभेदे,(डानिकोणा) २मत्स्यभेदे राजनि॰ । तत्रार्थे स्त्री रत्नमाला ।

दण्ड्य त्रि॰ दण्ड—कर्म्मणि यत् । १दण्डनीये । दण्डमर्हति दण्डा॰ यत् । २दण्डार्हे । दण्डशब्दे उभयोदा॰ दृश्यम्

दत् पु॰ दन्त+पृषो॰ । १दन्ते शब्दरत्ना॰ । "दत् दतौ दतः नासाकर्णदतो भङ्गे" मनुः । दन्तशब्दस्यैव रूपमित्येके दन्तशब्दस्य शसादौ दत आदेशे तत्सिद्धेः शुद्धादेः परतः दन्तस्य तु दत्रादेशे "शुद्दन् लोलकुण्डलः" भट्टिः । "सुदतीजनमज्जनार्तितैः" नैष॰ ।

दत्त त्रि॰ दा—कर्म्मणि क्त । १त्यक्ते कृतदाने उत्सृष्टे "स्वहस्तदत्ते मुनिमासने मुनिम्" माघः । दत्तं च सप्तविधं दत्ताप्रदानिकशब्दे वक्ष्यते । २अत्रेरनसूयागर्भजाते दत्तात्रेयापरनामके विष्ण्ववतारूपे पुत्रभेदे पु॰ । आत्रेयशब्दे ३९२ पृ॰ तत्सम्भवकथा दृश्या "कपिलो नारदो दत्तो योगेशाः सनकादयः" भाग॰ ४।१९।६ । ३अग्निसिंहनन्दने जिनभेदे हेमच॰ ।४सात्वतवंश्ये भजमानान्वयजे राजाधिदेवस्य पुत्रभेदे । "राजाधिदेवस्य